

УДК 378.147

*Анна Шайнер, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Національного університету "Львівська політехніка"*

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто окремі аспекти та проблему іношомовної підготовки студентів технічних навчальних закладів як обов'язкову професійну складову їх майбутньої професійної діяльності. Виявлено, що загалом існують певні критерії та вимоги, відповідно до яких повинна проводитись іношомовна підготовка студентів вищих технічних навчальних закладів; визначено педагогічні умови іношомовної підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах. Проведено аналіз теоретичних праць вітчизняних та зарубіжних фахівців, який свідчить, що у контексті дослідження якості освіти існує прерогатива іношомовної освіти студентів-технарів. Треба відзначити першочерговість цього питання у модернізації системи вищої освіти у світлі вимог Болонської декларації.

Ключові слова: іношомовна підготовка, педагогічні умови, студенти, вищі технічні навчальні заклади, Болонський процес, євроінтеграція.

Лит. 5.

*Анна Шайнер, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков
Национального университета "Львовская политехника"*

ИНОЯЗЫЧНАЯ ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В КОНТЕКСТЕ ТРЕБОВАНИЙ БОЛОНСКОГО ПРОЦЕССА

В статье рассмотрены отдельные аспекты и проблемы иноязычной подготовки студентов технических учебных заведений как обязательной профессиональной составляющей их будущей профессиональной деятельности. Выявлено, что в целом существуют определенные критерии и требования, согласно которым должна проводиться иноязычная подготовка студентов высших технических учебных заведений; определены педагогические условия иноязычной подготовки студентов в техническом вузе. Проведен анализ теоретических работ отечественных и зарубежных специалистов, свидетельствующий, что в контексте исследования качества образования существует прерогатива иноязычного образования студентов-технарей. Надо отметить первоочередность этого вопроса в модернизации системы высшего образования в свете требований Болонской декларации.

Ключевые слова: иноязычная подготовка, педагогические условия, студенты, высших технических учебных заведений, Болонский процесс, евроинтеграция.

*Anna Shayner, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages Department
Lviv Polytechnic National University*

THE FOREIGN TRAINING OF STUDENTS OF HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF THE REQUIREMENTS OF BOLOGNA PROCESS

The article deals with some aspects and the problem of foreign language training of students of technical schools as a mandatory component of their professional future careers. There are certain criteria and requirements according to which, the foreign language training of students of higher technical educational institutions should be conducted. The author determines the pedagogical conditions of foreign language training of students of higher technical educational institutions. The analysis of theoretical works of domestic and foreign experts states that in the context of the research of quality of education there is a prerogative of foreign language education of students techies. It is necessary to note that the priority of this issue lies in the modernization of higher education according to the Bologna Declaration.

Keywords: the foreign language training, pedagogical conditions, the students, the higher technical educational institutions, Bologna process, the European integration.

Постановка проблеми. Європейська інтеграція охоплює все більше сфери життєдіяльності, включаючи і систему вищої освіти. Україна здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, орієнтуючись на входження в освітній і

науковий простір Європи та наполегливо впроваджує у педагогічну практику принципи Болонського процесу. Євроінтеграційні процеси в Україні та Болонський процес передбачають створення єдиної Євразоні вищої освіти заради забезпечення конкурентоспроможності українських

фахівців усвіті. Це вимагає від майбутніх фахівців певного рівня володіння іноземною мовою, яка повинна стати важливим елементом їх професійної підготовки. Досвід інших країн показує, що саме відсутність фахівців з достатньою мовною підготовкою, яка необхідна для роботи на міжнародному рівні, є однією з перешкод, що заважає увійти до європейських структур. Організація навчального процесу у сучасному університеті базується на принципах достатності наукового, пізнавального, інформаційного, методичного забезпечення, яке спроможне дати основу для самостійного творчого опанування і осмислення знань та прояву творчої дослідницької ініціативи. Досвід є самостійний освітній результат нарівні зі знаннями та уміннями. Зміст освіти має бути діяльним.

Мовна освіта є важливим і провідним компонентом гуманістичної і гуманітарної підготовки фахівця; мовна освіта може стати надійним фундаментом для досягнення як вузькопрофесійних, так і загальнолюдських цілей. Процеси глобалізації та інтеграції у світі, економічний і соціальний розвиток України збільшили потребу у фахівцях, які в професійній діяльності здатні до спілкування з представниками інших мов та культур.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Серед вітчизняних методистів ґрунтовно досліджували професійно орієнтоване навчання іноземної мови у немовному ВНЗ переважно у сфері економічних (М. Небава, М. Прадівляний, Н. Прокопенко, Л. Слободянюк та ін.) та технічних спеціальностей (Г. Бородіна, В. Сенченко, І. Степанова та ін.), особливості застосування комп'ютерних технологій у процесі вивчення іноземних мов (А. Довгяло, Л. Іванова, С. Пейперт (S. Paipert), R. Rogers (Р. Роджерс), навчання студентів фахового спілкування іноземною мовою (І. Берман, Е. Комарова, Т. Сєрова, С. Фоломкіна), роль професійного спрямування під час викладання іноземної мови у ВНЗ (Г. Неустроева), мета викладання іноземної мови професійного спілкування та шляхи її реалізації (Л. Бербенець), деякі проблеми навчання ефективного спілкування іноземною мовою (Т. Артеменко), формування іншомовної комунікативної компетентності (Т. Аванесова, А. Астадур'ян, Н. Гавриленко, О. Григоренко, М. Євдокімова, О. Іскандарова, Е. Комарова, Т. Кускова, Т. Лопатухіна, Т. Лучкіна, Ю. Маслова, Р. Мільруд, А. Самсонова, О. Фадейкіна, Л. Фішкова, Л. Халяпіна, І. Цатурова). Свій внесок у розробку питання зробили: Л. Барановська, О. Бігич, Л. Морська, Т. Косова, Н. Сура, Т. Романенко. Вчені, що вивчали викладання іноземних мов у спеціалізованих ВНЗ

(А. Кирда, О. Лагодинський, К. Мамчур, та ін.) відзначають, що навчання іншомовного професійного спілкування, зокрема, майбутніх фахівців технічних галузей має свою специфіку, що потребує подальших студій та напрацювань. Наочним прикладом іншомовної професійно-комунікативної компетентності для студентів має бути сам викладач іноземної мови.

Вчені, науковці, викладачі вважають, що основами дидактично-методичного дослідження процесу професійно орієнтованого навчання іноземної мови є незмінний інтерес викладачів, методистів до цього процесу в нелінгвістичних ВНЗ та прерогативи англійської мови серед досліджуваних іноземних мов [4, 28].

На якість педагогічної діяльності викладачів іноземних мов впливають потреби, інтереси, мотиви, мета, воля, почуття, рівень інтелекту, пізнавальні процеси. Лекційні та практичні заняття є орієнтовними і за потреби можуть доповнюватися, розширюватися, поглиблюватися з урахуванням потреб слухачів в межах відведених годин. Необхідно сформулювати студентам продуктивні уміння і навички, дозволяти їм готувати і продукувати ділову та професійну кореспонденцію, писати зрозумілі, деталізовані тексти різного спрямування. У професійній діяльності домінує продуктивне письмове мовлення, оскільки через свої професійні обов'язки їм належить брати участь у розробці проєктів різних документів, готувати рішення по основних напрямках діяльності, а також вести ділове листування. Конкретизація мети навчання не виключає включення в навчальний процес інших видів мовленнєвої діяльності (спілкуватися з колегами, телефонна розмова, вивчати певні документи тощо). Іноземна мова повинна стати необхідною складовою підготовки фахівців.

Мета статті. Основним завданням вищої освіти має стати забезпечення відповідності якості підготовки фахівців не тільки сучасним, але й перспективним потребам суспільства. Сутність проблеми полягає в тому, як забезпечити майбутніх фахівців не тільки загальними знаннями, але й підготувати конкурентоспроможних професіоналів своєї справи. Низький рівень пізнавального інтересу негативно впливає на самостійність, відповідальність, ініціативність в оволодінні педагогічними, психологічними та методичними знаннями. Тому, крім традиційних форм роботи, необхідно використовувати й ті, що потребують активної творчої діяльності викладачів, пропонувати педагогічні задачі, ігрові завдання і проблемні ситуації, вирішення яких здійснюватиметься всією групою, спираючись на набуті знання.

Виклад основного матеріалу. Процеси європейської інтеграції охоплюють все більше сфер життєдіяльності, включаючи і систему вищої освіти. Україна, орієнтуючись на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, наполегливо впроваджує у педагогічну практику принципи Болонського процесу. Входження освіти і науки України у європейське інформаційне та освітнє поле є вагомим чинником її економічного, соціального, інтелектуального, інноваційно-технологічного та культурного розвитку. У сучасному відкритому суспільстві мовна освіта є важливим і провідним компонентом гуманістичної і гуманітарної підготовки фахівця. Закладаючи основи комунікативної компетенції, формуючи мовну особистість, мовна освіта може стати надійним фундаментом для досягнення як вузькопрофесійних, так і загальнолюдських цілей. Процеси глобалізації та інтеграції у світі, економічний і соціальний розвиток України, входження України в європейський освітній простір значно збільшили потребу у фахівцях, які в професійній діяльності здатні до спілкування з представниками інших мов та культур (у безпосередньому контакті або опосередковано через сучасні технічні засоби або різноманітні носії інформації). Володіння однією або двома іноземними мовами стало невід'ємною складовою частиною підготовки сучасного фахівця.

Знання мови – це знання її внутрішнього духу, її логіки та культури. Мова має забезпечувати діалог культур. Для досягнення ефективності в міжкультурному спілкуванні недостатньо лише набути мовленнєвих умінь і навичок, необхідно навчитися користуватися цією мовою. Треба сформувати пізнавальну та комунікативну культуру особистості [1, 54 – 56]. Ефективність ділових контактів з представниками іншого культурного соціуму обумовлюється низкою таких основних факторів, як: необхідність створення атмосфери психологічного комфорту, відкритості, уміння налагоджувати й розвивати добрі стосунки із зарубіжними колегами. Нездатність урахувати всі ці фактори може призвести до того, що міжнародні програми ділових спільнот виявляться під загрозою зриву, адже створити нові потенційні форми співробітництва буває дуже нелегко. Як наголошує П. Лузан, особливої гостроти набуває проблема удосконалення педагогічної діяльності викладачів. Адже, соціальна функція викладача навчального закладу полягає в тому, щоб виховувати та навчати студентів відповідно до потреб суспільства, з урахуванням особистісних якостей, кваліфікації, світогляду [2, 45]. Визнання

важливості інтелектуальної й культурної освіти людини потребує також знання іноземної мови. Отже, мова не існує поза культурою як “соціально успадкованої сукупності практичних навичок та ідей, що характеризують наш спосіб життя” [5, 65]. Сьогодні володіння мовами набуло реальної економічної цінності. Таким чином, фахівець через вивчення іноземної мови підвищує свій рівень культури, формує в собі готовність налагоджування міжкультурних і наукових зв'язків.

Позитивне ставлення студентів до вивчення іноземної мови є запорукою успішного навчання; предметом вивчення іноземної мови є не лише власне мова, а й мовленнєва взаємодія цією мовою, культура народу – носія мови, а також певні мовні, лінгвокраїнознавчі знання. Головне призначення іноземної мови як освітньої галузі – це оволодіння студентами спілкуванням іноземною мовою, тобто формування комунікативної компетенції, що визначається як “здатність брати участь у реальному спілкуванні іноземною мовою” [3, 74]. Оскільки володіння іноземною мовою (мовами) відкриває можливості для повноцінної професійної діяльності в усіх сферах. Знання іноземних мов усіма спеціалістами, незалежно від їхнього профілю, повинне стати обов'язковою професійною якістю, яка забезпечить встановлення взаєморозуміння, прийняття ефективних рішень і налагодження співробітництва.

Основні напрями реформування вищої школи України у зв'язку з приєднанням до Болонського процесу – це необхідність збереження кращих національних традицій вищої освіти. Про своє бажання стати повноправним членом європейської спільноти Україна заявила ще на початку 1990-х років.

Науково-освітня активність керівництва ЄС концентрується не на формальних змінах у організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, а на підвищенні ролі вищої освіти в розвитку природничих і інженерних наук і високих технологій. Лідери Європи усвідомлюють необхідність підвищення конкурентоспроможності своїх країн. Щодо зазначених вимог власне Болонського процесу, то їх навряд чи можна вважати найбільш складними для виконання. Слід пам'ятати, що підписанню Болонської декларації передувало прийняття Великої Хартії Університетів, де були закріплені університетська автономія.

Найважливішим завданням вищої школи було й залишиться навчити студента мислити, прагнути і виробити вміння самостійно здобувати знання. Необхідно оптимізувати ті фінансові, матеріально-технічні, інформаційні ресурси й

кадровий потенціал, які в якісному й кількісному вимірах відповідають європейським стандартам, а не визначаються за залишковим принципом. Зокрема, значним фактором виводу нашої вищої освіти на якісно новий рівень і підготовки кваліфікованих фахівців має стати подальша комп'ютеризація навчального процесу, використання Інтернету тощо. Говорячи про мобільність студентів як важливий напрям Болонського процесу, мусимо усвідомлювати, що мобільність залишиться лише одним із благих намірів, якщо наші студенти не будуть вільно володіти іноземними мовами, а “не читати й перекладати зі словником”, як зараз. Ми ніколи не станемо часткою спільноти європейських народів, якщо не зможемо спілкуватися з ними їх мовою, запозичуючи кращий зарубіжний досвід і запроваджуючи європейські стандарти вищої освіти, необхідно усвідомлювати, що далеко не все із зазначеного слід механічно переносити на наш ґрунт. Зокрема, занадто вузьку професійну спеціалізацію, лише чисто механічне, виключно через тестування оцінювання знань студентів, повну свободу відвідування, точніше невідвідування навчальних занять тощо.

Висновки. Отже, пам'ятаючи про те, що національна система вищої освіти має свої здобутки і переваги, не можна відмовлятися від своїх національних традицій. Треба “чужого навчатися, але й свого не цуратися”. Очевидно, наша держава зобов'язана створити такі умови й стимули, щоби кожний науковець і й фахівець високої кваліфікації були зацікавлені реалізувати свої здібності й талант у себе на Батьківщині.

Філософія створення зони європейської освіти побудована не на перевазі чи домінуванні якоїсь країни, а на обговоренні і пошуку консенсусу між різними країнами. З такої точки зору європейська освітня система і європейський навчальний план не існують, і країни, які підписали декларацію, не прагнуть до її створення. Європейська система освіти і навчальні плани існують при розумінні переваг, які надаються різноманітністю і багатством навчальних планів, а також необхідністю побудови шляхів, що зв'язують всіх учасників процесу, в долученні до цього багатства.

Іншомовна професійна підготовка майбутнього фахівця повинна відповідати вимогам часу, бути зорієнтованою на розширення кола професійних ролей та функцій, перспективу міжнародної співпраці, забезпечувати можливість мобільності як науковців, так і студентів у межах світового освітнього простору. Компетентність фахівця – це виявлені ним на практиці прагнення і здатності реалізувати свій потенціал для успішної творчої

діяльності у професійній і соціальній сфері, з усвідомленням соціальної значущості та особистої відповідальності за її результати, необхідність постійного її удосконалення.

Основоположними для функціонування системи іншомовної підготовки студентів в умовах глобалізації є: діалог культур; теорія міжкультурної толерантності; ідеї гуманізму та концепції розвитку іншомовної комунікативної компетентності.

Література

1. Гумбольдт Вильгельм. *Язык и философия культуры* / Гумбольдт В.; под общ. ред. Гулыгин А.В., Рамишвили Р.В. – М.: Изд. Центр “Академия”, 1985. – 252 с.
2. Лузан П.Г. *Активізація навчання студентів* / П.Г. Лузан. – К.: РВВ Наукометодцентру агроосвіти, 1999. – 216 с.
3. Рогова Г.В. *Технология обучения иностранным языкам* / Г.В. Рогова // *Иностранные языки в школе*. – 1976. – №2. – С. 74 – 80.
4. *Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей: колективна монографія* / О.Б. Бігич, Л.В. Бондар, М.М. Волошинова // *Проблеми підготовки сучасного вчителя № 9 (Ч. 2)*. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – 383 с.
5. Тер-Минасова С.Г. *Язык и межкультурная коммуникация* / С.Г. Тер-Минасова – М.: “Слово”, 2000. – 229 с.

References

1. Hulyhyn A.V., Ramyshvyly R.V. (Ed.). (1985). *Yazyk i fylosofyia kultury [Language and philosophy of culture]*. Moscow: Tsentr “Akademyia” Publ., 252 p. [in Russian].
2. Luzan P.H. (1999). *Aktyvizatsiia navchannia studentiv [Activation of students' learning]*. Kyiv: RVV Naukmetodtsentru ahroosvity, 216 p. [in Ukrainian].
3. Rogova G.V. (1976). *Tekhnologiya obucheniya inostrannym yazykam [Technology of teaching foreign languages]*. *Inostrannyye yazyki v shkole*, №2. pp. 74 – 80. [in Russian].
4. Bihych O.B., Bondar L.V., Voloshynova M.M. (et al.). (2013). *Teoriia i praktyka formuvannia inshomovnoi profesiino oriietovanoi kompetentnosti v hovorinni u studentiv nelinhvistychnykh spetsialnostei: kolektyvna monohrafiia [Theory and practice of forming students' foreign professionally oriented competence in speaking of non-linguistic specialisms]*. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* 9 (2), Kyiv: Tsentr KNLU Publ., 383 p. [in Ukrainian].
5. Ter-Minasova S.G. (2000). *Yazyk i mezhkulturnaya kommunikatsiya*. Moscow: “Slovo”, 229 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2017